

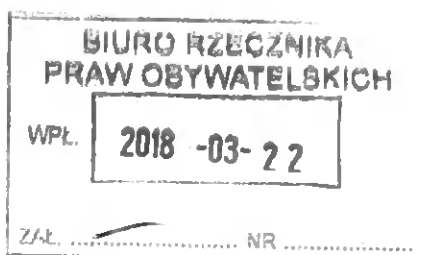
RPW/18826/2018 P
Data:2018-03-22

MINISTER
Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej

Warszawa, dnia 16 marca 2018 r.

DPS.I.071.3.2018.AP

Pan
Adam Bodnar
Rzecznik Praw Obywatelskich

Szanowny Panie Rzeczniku

W odpowiedzi na wystąpienie Pana Rzecznika z dnia 23 lutego 2018 r. znak III.7065.71.2017.JA dotyczące potrzeby zagwarantowania większej ochrony członkom rodziny mieszkańca domu pomocy społecznej, uprzejmie wyjaśniam.

Zakres odpowiedzialności finansowej członków rodziny, w tym również dorosłych dzieci, za pobyt osoby bliskiej w domu pomocy społecznej regulują przepisy ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2017 r., poz.1769 i 1985).

Zgodnie z art. 61 ust. 1 i 2 tej ustawy obowiązani do wnoszenia opłaty za pobyt w domu pomocy społecznej są w kolejności:

- 1) mieszkaniec domu, a w przypadku osób małoletnich przedstawiciel ustawowy z dochodów dziecka,
 - 2) małżonek, zstępni przed wstępnymi,
 - 3) gmina, z której osoba została skierowana do domu pomocy społecznej
- przy czym osoby i gmina określone w pkt 2 i 3 nie mają obowiązku wnoszenia opłat, jeżeli mieszkaniec domu ponosi pełną odpłatność.

Opłatę za pobyt w domu pomocy społecznej wnoszą:

- 1) mieszkaniec domu, nie więcej jednak niż 70% swojego dochodu, a w przypadku osób małoletnich przedstawiciel ustawowy z dochodów dziecka, nie więcej niż 70% tego dochodu;
- 2) małżonek, zstępni przed wstępnymi - zgodnie z umową zawartą w trybie art. 103 ust. 2:

- a) w przypadku osoby samotnie gospodarującej, jeżeli dochód jest wyższy niż 300% kryterium dochodowego osoby samotnie gospodarującej, jednak kwota dochodu pozostająca po wniesieniu opłaty nie może być niższa niż 300% tego kryterium,
 - b) w przypadku osoby w rodzinie, jeżeli posiadany dochód na osobę jest wyższy niż 300% kryterium dochodowego na osobę w rodzinie, z tym że kwota dochodu pozostająca po wniesieniu opłaty nie może być niższa niż 300% kryterium dochodowego na osobę w rodzinie;
- 3) gmina, z której osoba została skierowana do domu pomocy społecznej - w wysokości różnicy między średnim kosztem utrzymania w domu pomocy społecznej a opłatami wnoszonymi przez osoby, o których mowa w pkt 1 i 2.

W przypadku ponoszenia odpłatności za pobyt członka rodziny w domu pomocy społecznej przez osoby określone w art. 61 ust. 1 pkt 2 ustawy o pomocy społecznej, wysokość ponoszonej przez nich odpłatności ustalana jest w umowie zawartej z kierownikiem ośrodka pomocy społecznej, co jasno zostało stwierdzone w art. 61 ust. 2 pkt 2 ustawy. Możliwość zawarcia umowy oraz jej treść należy oceniać z uwzględnieniem sytuacji materialnej i życiowej osób, z którymi umowa jest zawierana. Zawarcie umowy powinno być więc poprzedzone rozeznaniem sytuacji osobistej, rodzinnej, dochodowej i majątkowej tych osób. Umowa, jako wyraz oświadczenia woli dwóch stron, nie jest instrumentem, który wprowadza przymus ponoszenia odpłatności przez członka rodziny.

Takie ukształtowanie przepisów – umowa zamiast decyzji administracyjnej - powinno zapewnić członkom rodziny osób umieszczanych w domach pomocy społecznej wpływ na warunki odpłatności. W przypadku wydania decyzji administracyjnej ustalającej wysokość odpłatności stronie służy prawo odwołania do samorządowego kolegium odwoławczego, a w dalszej kolejności skarga do wojewódzkiego sądu administracyjnego; osoby takie nie pozostają więc bez ochrony przewidzianej przepisami prawa.

Ustawa o pomocy społecznej reguluje też sytuacje, w których osoby zobowiązane do ponoszenia odpłatności za pobyt w domu pomocy społecznej za członka rodziny mogą być z tego obowiązku zwolnione.

Zgodnie z art. 64a osobę zobowiązaną do wnoszenia opłaty za pobyt w domu pomocy społecznej zwalnia się całkowicie z tej opłaty na jej wniosek pod warunkiem, iż przedstawi prawomocne orzeczenie sądu o pozbawieniu rodzica władzy rodzicielskiej nad tą osobą i oświadczy, że władza rodzicielska nie została przywrócona.

Dodatkowo, na podstawie art. 64 powyższej ustawy, osoby wnoszące opłatę za pobyt w domu pomocy społecznej można zwolnić, na ich wniosek, częściowo lub całkowicie z tej opłaty, w szczególności jeżeli:

- 1) wnoszą opłatę za pobyt innych członków rodziny w domu pomocy społecznej, ośrodka wsparcia lub innej placówce;
- 2) występują uzasadnione okoliczności, zwłaszcza długotrwała choroba, bezrobocie, niepełnosprawność, śmierć członka rodziny, straty materialne powstałe w wyniku klęski żywiołowej lub innych zdarzeń losowych;
- 3) małżonkowie, zstępni, wstępni utrzymują się z jednego świadczenia lub wynagrodzenia;
- 4) osoba obowiązana do wnoszenia opłaty jest w ciąży lub samotnie wychowuje dziecko.

Jak wynika z powyższego zakres odpowiedzialności dorosłych dzieci za pobyt ich rodziców w domu pomocy społecznej jest ograniczony przepisem art. 64a (w sytuacji pozbawienia władzy rodzicielskiej) oraz przepisem art. 61 ust. 2 pkt 2 (w sytuacji dochodu niższego niż wskazane kryterium dochodowe). Niezależnie od powyższego dorosłe dziecko może ubiegać się o zwolnienie z obowiązku ponoszenia odpłatności w innych, szczególnych sytuacjach, zgodnie z art. 64.

W związku z postulatami osób, których rodzice zostali skierowani do domu pomocy społecznej, a w przeszłości zachowywali się w stosunku do swoich dzieci w sposób rażąco naganny w projekcie ustawy o pomocy społecznej oraz ustawy o ochronie zdrowia psychicznego zaproponowano zmianę w art. 64 polegającą na poszerzeniu katalogu sytuacji, w których można zwolnić z obowiązku wnoszenia opłaty za pobyt w domu pomocy społecznej o sytuacje nienależytego wykonywania władzy rodzicielskiej przez osobę kierowaną do domu pomocy społecznej lub będącą już mieszkańcem domu w stosunku do zobowiązanego do wnoszenia opłaty dziecka. Zwolnić będzie można również wnuka osoby kierowanej do domu pomocy społecznej lub mieszkańca domu. Z uwagi na konieczność określenia w ustawie precyzyjnych przesłanek zwalniania z opłat wskazano na sytuację ograniczenia władzy rodzicielskiej z jednoczesnym skierowaniem dziecka przez sąd do rodziny zastępczej lub placówki opiekuńczo-wychowawczej (pkt 5), a także sytuację, w której sąd wydał wyrok oddalający powództwo o alimenty przeciwko osobie zobowiązanej do wnoszenia opłat (pkt 6).

Zmiana w art. 64a poszerza z kolei krąg osób zwalnianych obligatoryjnie z wnoszenia opłaty za pobyt w domu pomocy społecznej o osoby będące zstępnymi osoby, która podlega takiemu zwolnieniu ze względu na pozbawienie rodzica mieszkańca domu pomocy społecznej - władzy rodzicielskiej nad tą osobą.

W związku z uwagami zgłoszonymi w toku uzgodnień międzyresortowych i konsultacji publicznych do ww. projektu ustawy, planuje się objęcie zwolnieniem wskazanym w nowym art. 64 pkt 5, odnoszącym się do pobytu w rodzinie zastępczej lub placówce opiekuńczo-wychowawczej, również sytuacji pobytu w rodzinnym domu dziecka. W zakresie obligatoryjnego zwolnienia z odpłatności (art. 64a) planuje się wprowadzenie zwolnienia dla osób, które przedstawiają prawomocne orzeczenie sądu o skazaniu za umyślne przestępstwo popełnione z użyciem przemocy na szkodę osoby zobowiązanej do wnoszenia opłaty lub jej rodzica. Poszerzenie to objęłoby w części sytuacje wskazane w piśmie Pana Rzecznika, w tym sytuację popełnienia przez rodzica przestępstwa na szkodę dziecka.

Natomiast w związku z przedstawioną przez Pana Rzecznika propozycją wprowadzenia obligatoryjnego zwalniania przez gminy z opłat za pobyt rodzica lub innego krewnego osób wymienionych w art. 61 ust. 1 ustawy o pomocy społecznej, w przypadku, gdy uprawniony zachowywał się sprzecznie z zasadami współżycia społecznego, należy zauważyć, że klauzula współżycia społecznego, jako zwrot niedookreślony, nie powinna być używana w przepisach statuujących obowiązek określonego działania lub zaniechania. Jako instytucja prawa materialnego (art. 5 k.c.) zasady współżycia społecznego służą łagodzeniu rygoryzmu prawniczego i znajdują zastosowanie w stanach faktycznych, których ścisła ocena jurydyczna mogłaby się okazać społecznie nieakceptowalna. Nie jest również możliwe skatalogowanie tych zasad (por. Piasecki K. (red.), Ciepła H., Czech B., Domińczyk T., Kalus S., Sychowicz M. „Komentarz do art.144(1) Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, w: „Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz”). Warto zwrócić przy tym uwagę, że pojęcie zasad współżycia społecznego nie jest pojęciem o stałej treści, że mogło się ono zmieniać w czasie, w miarę jak następowały zmiany stosunków społecznych w określonych dziedzinach. Dokonywanie oceny zachowań rodzicielskich sprzed kilkudziesięciu lat oznacza stosowanie dzisiejszych norm do relacji pomiędzy rodzicami i dziećmi istniejącymi w innych realiach. Zmiana w postrzeganiu obowiązków rodzicielskich czy stosowanych metod wychowawczych może wpłynąć na negatywną ocenę czyjś zachowania w sytuacji, gdy niegdyś uznawane ono było za normę. Okoliczności powyższe są brane pod uwagę przez sądy w trakcie rozpatrywania spraw dotyczących ustalenia obowiązku alimentacyjnego na podstawie art. 144¹ kodeksu rodzinnego i opiekuńczego. Przepis ten ma jednak charakter fakultatywny.

Z powyższych względów można uznać, że treść art. 64 i art. 64a ustawy o pomocy społecznej, uzupełnionych o wskazane powyżej nowe regulacje, będzie odpowiadała nie tylko postulatowi jasności przepisów prawa, lecz również odpowie na uzasadnione postulaty osób

skrzywdzonych w przeszłości przez swoich rodziców. Osoby, do których ww. przepisy nie będą miały wprost zastosowania, będą mogły nadal ubiegać się o zwolnienie z odpłatności na podstawie art. 64 ustawy o pomocy społecznej. Od negatywnej decyzji przysługuje im prawo odwołania.

Należy podkreślić, że w sytuacji nieponoszenia opłat za pobyt rodzica w domu pomocy społecznej przez pełnoletnie dzieci, obowiązek finansowania kosztów stąd wynikłych przechodzi na gminę. Następnym zmianą przepisów w tym zakresie byłoby nałożenie dodatkowych wydatków na tę jednostkę samorządu terytorialnego, czyli w praktyce na wszystkich jej mieszkańców.

2 | *poowozaniem*

MINISTER
z up. *Elżbieta*
Elżbieta Bejanowska
PODSEKRETARZ STANU

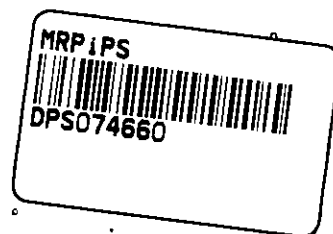
MINISTERSTWO
RODZINY, PRACY I POLITYKI SPOŁECZNEJ
Departament Pomocy i Integracji Społecznej
ul. Grodzka 1/3/5
00-513 Warszawa
-134-

DPS.I.071.3.2018.AP

BIURO RZECZNIKA
PRAW OBYWATELSKICH

WPK. 2018 -03- 22

ZAL. NR

Biuro Rzecznika
Praw Obywatelskich